

קרימינולוגיה ופנולוגיה

שם ביה"ס:

אורט חקלאי

ישוב:

פרדס חנה-כרכור

תחום הדעת:

מדעי החברה

מס' יחידות לימוד:

2 יחידות לימוד

סמל מוסד:

380030

כותב מעדכן התכנית:

יורם קרפ

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

אגף א' לפיתוח פדגוגי

תאריך עדכון

אוגוסט 2021

התוכנית הייחודית בקרימינולוגיה ופנולוגיה

2021

תוכן העניינים:

4	הרקע לתוכנית
5	ייחודיות התוכנית
6	רציונל התוכנית
9	מטרות אופרטיביות של התוכנית
11	אסטרטגיות הוראה
16	יחידות הלימוד, פריסת התוכנית ודרכי הערכה
22	פרוט הרעיונות, המושגים ותכני התוכנית
37	ביבליוגרפיה חובה לתלמיד

הרקע לתוכנית

התוכנית בקרימינולוגיה ופנולוגיה בנויה על בסיס תוכנית קודמת בקרימינולוגיה ומדעי המשטרה שהופעלה בבית הספר החקלאי בפרדס חנה מ-1992. הן התוכנית הישנה והן זו החדשה מיועדות לקרב את בני הנוער להבנת תופעות הפשיעה והסטייה ודרכי ההתמודדות עם תופעות קשות אלו כחלק ממתודת השיטור הקהילתי הרואה בשיתוף פעולה בין הציבור למשטרה ובהקניית ידע והגברת מודעות פסיבית ואקטיבית כדרך יעילה למניעה ולמאבק בסוגי העבריינות השונים הפוגעים והורסים את החברה והקהילה. בית הספר התיכון נתפס כמסגרת יעילה להעברת האינפורמציה והמסרים החינוכיים הנחוצים למטרה נעלה זו.

התוכנית הייחודית במסגרת מגמת מדעי החברה זכתה וזוכה להצלחה עצומה בבית הספר. התוכנית פועלת כבר 28 שנים ומדי שנה כ-20% מתלמידי השכבות העליונות מצטרפים אליה ומגלים עניין ומעורבות בנושאים ובתכנים בהן היא עוסקת. משיחות רבות שנערכו עם תלמידי המגמה התברר שנושאי הפשיעה והענישה מעניינים אותם במיוחד. הסיבה לכך היא הרלוונטיות של נושאים אלו לחייהם של תלמידים רבים וכן הסיקור הנרחב של נושאים אלו בכלי התקשורת והמעורבות של אנשים מכל שכבות האוכלוסייה מראשי המדינה ועד פשוטי העם. נושאי השיטור והמשטרה זוכים לעניין מועט באשר הם בעלי היבטים מקצועיים ופרקטיים. אי לכך הורדו מהתוכנית החדשה כל נושאי השיטור והמשטרה למעט סקירה כללית קצרה תוך התמקדות במשטרת ישראל כחלק הכרחי מנושא מוסדות אכיפה ושיפוט שהוא חלק מנושא הפנולוגיה. התוכנית החדשה מוסיפה את נושא הטרור המודרני כבעל זיקה לפשיעה וסטייה חברתית ומדגישה במיוחד את הפנולוגיה- תורת הענישה העוסקת גם בדרכי התמודדות שונות עם תופעות אלו כנושא העומד בפני עצמו מתוך הבנת חשיבות הנושא והעניין שבו. לתוכנית התווסף גם נושא הפשיעה ותופעת השואה שהוא נושא חדש יחסית מבחינת ההתייחסות האקדמית וצירופו מדגיש את הכוונה שהתוכנית תהא חדשנית ומעודכנת ככל הניתן.

ייחודיות התוכנית

התוכנית החדשה מבטאת אפוא את הצורך הקיים בהמשך לתוכנית המקורית וייחודיותה מתבטאת בהיענות לצורכי ומאווי התלמידים מתוך עמדתו וניסיונו האישי של הוגה התוכנית באשר לנחיצותה וחשיבותה הרבה החינוכית והמעשית לבית הספר לתלמידים ולקהילה. התוכנית ייחודית הן בדרכי ההוראה המדגישות את ההתייחסות לאקטואליה והן באמצעי ההערכה החלופי של התלקיט המהווה גורם רב חשיבות בקביעת ציון הבגרות הסופי של התלמיד. הסטטיסטיקות המשטרותיות באזור חדרה (ובמדינה כולה) מצביעות בבירור על עלייה חדה בפשיעת בני נוער ובעיקר בקרב בני עולים חדשים הגרים באזור. נושאי פשיעה וחוק מובאים חדשות לבקרים באמצעי התקשורת השונים כשמעורבים בהם לצערנו, אנשים מכל שכבות החברה וגם חלק מהתלמידים עצמם ומשפחותיהם. בעיות משמעת והסתגלות מאפיינים רבים מבני העולים הלומדים בבית הספר ומקשים על השתלבותם בחברה ומיצוי יכולותיהם.

בית הספר החקלאי מאמין באינטגרציה ומעוניין לטפח קשר אמיתי בין התלמיד לסביבה, לישוב ולמדינה וחשוב מכך: בין אדם לחברו. דוגמא לכך הוא פרויקט המפגש הרב תרבותי הנערך במסגרת שעורי הסוציולוגיה ובו מציגים סמלים, לבוש ומזונות שונים המאפיינים את תרבויותיהם של משפחות התלמידים כדי להסיר את הניכור והבורות המהווים מקור לשנאה וגזענות. על פי דעתם של קרימינולוגים רבים קיים קשר בין תסכול על רקע של התנגשות תרבויות לבין פשיעה וסטייה חברתית. התוכנית החדשה מנסה אף היא לתת מענה לבעיה קשה זו בכך שהיא עוסקת בקשיים ובבעיות הקיימים בדרך לאינטגרציה לסולידאריות ולבריאות חברתית מתוך מגמה להצגת פתרונות ודרכי התמודדות אפשריים כדי לשפר ולתקן את המצב. נושא הטרור קשור לפשיעה הפלילית על פי דעתו של פרופסור אמיר. אזורי המגורים של תלמידי בית הספר היו אזורים מוכי טרור במהלך האינתיפדות וסובלים מפשיעה פלילית ולאומנית עקב קרבתם לקו התפר. בהקשר זה ראוי להזכיר ולציין את רויטל אוחיון רכזת ומורה לתקשורת בבית הספר שנרצחה עם שני ילדיה הקטנים בפיגוע טרור בשנת 2002 בביתה בקבוץ מצר המרוחק רק כעשרה קילומטר מבית הספר. רויטל הייתה דמות מובילה ואהובה על מורים ותלמידים כאחד. תלמיד המגמה חן חיון נפצע קשה במהלך פיגוע טרור בעיר חדרה באותה השנה. למרות השקט היחסי בשנים האחרונות מסכלים שירותי הבטחון עשרות ניסיונות לפיגועי טרור ומעורבות ערביי ישראל ובעיקר הצעירים בפשיעה פלילית חמורה ופשיעה לאומנית כפי שבאו לידי ביטוי בימי מבצע "שומר החומות" מהווה מקור לדאגה בקרב השלטונות.

נושא הסמים היה קיים גם בתוכנית הקודמת אך הורחב במעט עקב העניין הרב שהוא מעורר בקרב התלמידים וסוגיות הלגיטימציה לסמי קנביס מול הסיכונים והנזקים הקשורים בשימוש בסמים והקשר הברור לפשיעה וטרור. בלמידה המשלבת הצגה של בעיות

אקטואליות ופתרונות אפשריים יש מסר חינוכי ברור הראוי ללמידה והפנמה בכל אדם ובעיקר אצל תלמידי בית הספר הנתקלים בבעיות כאלו בחיי היום יום שלהם עקב המצב הביטחוני, הכלכלי והחברתי.

רציונל התוכנית

תחום הדעת

התוכנית תופעל במסגרת מגמת מדעי החברה בבית הספר התיכון החקלאי בפרדס חנה. התוכנית מבוססת על הקשר בין הסוציולוגיה, הקרימינולוגיה והפנולוגיה. הסיבה לכך היא שרוב התיאוריות המודרניות להסבר התופעות בהן עוסקת הקרימינולוגיה הן בעלות אוריינטציה סוציולוגית ברורה ומדגישות את חשיבות הגורם המשפחתי, החברתי, התרבותי והסביבתי להסבר תופעת הפשיעה והסטייה בחברה. נושאים כסוגי סטיות ונורמות, תרבויות משנה והתנגשות תרבויות, קונפליקטים במשפחה והשפעות המשפחה כסוכני חברות ראשוניים, אנומיה והגישה הפונקציונליסטית, קונפורמיות, סגנונות מנהיגות והשפעה חברתית במסגרת כנופיות נוער (כנופיית רחוב נורטון) הם רק חלק מהנושאים המשיקים לשתי הדיסציפלינות ומעידים על הקשר האמיץ ביניהן. הפנולוגיה היא ענף מרכזי בקרימינולוגיה ועוסקת בענישה ובדרכי התמודדות שונות של הקהילה והחברה עם פשיעה וסטייה בעיקר ברובד הפורמאלי (מבחן, מאסר, קנס, טיפול ושיקום, עבודות שירות וכו'). מתוך ניסיון לעשות צדק. אם פשיעה וסטייה הם תחלואים חברתיים הרי שהפנולוגיה מציעה דרכי התמודדות ובזאת ערכה המעשי והחינוכי. ראוי גם לציין שהפנולוגיה נתפסת כחלק אינטגרלי מתחום הידע האקדמי בקרימינולוגיה וקורס מבוא לפנולוגיה הוא קורס חובה בלימודי הקרימינולוגיה לתואר ראשון.

הלימוד יתקיים במשך שלוש שנים בכיתות י', יא' ויב'. בשנה הראשונה המטרה היא להקנות לתלמידים ידע תיאורטי נרחב בנושאי הקרימינולוגיה. התיאוריות נלמדות על פי הרצף ההיסטורי שבו נהגו ועל פי מידת חשיבותן כיום. התיאוריות הביולוגיות הן הוותיקות ביותר וזכות לפריחה מחודשת לאחרונה עקב ההתקדמות בנושאי ההנדסה הגנטית וההבנה על חשיבות המטען הגנטי כפוטנציאל להתנהגות סוטה ועבריינית. התיאוריות הפסיכולוגיות הן השניות ברצף זה והתיאוריות הסוציולוגיות הן המודרניות השלמות המקיפות והפופולאריות ביותר. בשנה השנייה לאחר ההסברים התיאורטיים מופיעים נושאים המדגימים את פנומן הפשיעה והסטייה החברתית כעבריינות נוער, עבריינות נשים, פשע מאורגן, עבריינות ותופעת השואה, סמים ופשיעה ותופעת הטרור ופשיעה. עבריינות נוער, עבריינות נשים ופשע מאורגן שהן תופעות הפשיעה המטרידות ביותר את חוקרי פנומן הפשע כיום. עבריינות נוער מהווה בסיס לעבריינות עתידית והתגברה מאוד הן בהיקפיה והן בחומרת הפשעים. גם תופעת עבריינות הנשים צועדת בכיוון דומה והפשע המאורגן מעורב כיום בפשיעה חמורה כרצח, סחר בסמים, סחר בנשים,

הלבנת הון ושוחד. תופעת השואה עוסקת בפשעי המלחמה ורצח העם שבוצעו במלחמת העולם השנייה והחשיבות והקשר לעם היהודי ומדינת ישראל אינם זקוקים להסברים. תופעת הסמים מבטאת את אחת הרעות החולות בחברה כיום ומהווה אחוז ניכר מאוד בסטטיסטיקה הפלילית. תופעת הטרור מכה ללא רחם בחפים מפשע ומהווה איום אסטרטגי קיומי לביטחון האישי ופשיעת הצווארון הלבן המדגישה את השחיתות שפשטה בחברתנו. הרקע התיאורטי שניתן בשנה הראשונה נועד לאפשר פרספקטיבה רחבה על תיאור תופעות הפשיעה שילמד בשנה השנייה בכתה י"א. סיבה נוספת לסדר הנושאים שנקבע היא שהתופעות המתוארות המתייחסות לפשיעה וסטייה חברתית אינן "קלות לעיכול" ולימודן בכתה י"א עדיף מאשר בכתה י מאחר והתלמידים בוגרים ובשלים יותר להתמודד עם העומס הרגשי הכרוך בכך. בשנה השלישית עוסקת התוכנית בדרכי ההתמודדות של החברה עם התופעות שתוארו בשנה השנייה. נושא הפנולוגיה המתמקד בסוגים השונים של הענישה החברתית יודגש ויפורט וילמד על פי רצף הנושאים המקובל גם בקורס "מבוא לפנולוגיה" הנלמד באקדמיה. ראשית, הגדרות העונש ותפקידיו, לאחר מכן הרקע ההיסטורי להתפתחות הענישה ולאחר מכן מטרות הענישה כשבעיקר יושם דגש על דרכים להרתעה, לטיפול ושיקום המהווים את הגישה המודרנית לענישה. לאחר המטרות יובאו דרכי הענישה כגון המאסר, הקנס, המבחן ועבודות השירות, תוך שימת דגש על הענישה הייחודית לבני נוער. לסיום תהיה התייחסות לגופי האכיפה, החוק והשיקום: המשטרה בתי המשפט ומוסדות התקון. כדי להבין את עקרונות הפנולוגיה יש לדעת היטב את הסיבות לפשיעה ואת סוגי הפשיעה השונים. גם בית המשפט מתעניין בסיבות לפשיעה ובתיאור המעשה לפני חריצת הדין.

זהו, אפוא, הרציונל בשיבוץ נושאי הפנולוגיה בשנה השלישית בכתה י"ב.

התייחסות מיוחדת תינתן לאירועים אקטואליים הנוגעים לנושאים הנלמדים בשיעור מתוך כוונה ברורה להדגיש את רעיון היישום של החומר התיאורטי ברמה המעשית בחיי היום יום. סרטים בנושאים נלמדים (ראה נספחים) וכן סיורים לבית כלא ובית משפט יהוו גיוון והשלמה יישומית וחויייתית לחומר הנלמד.

תלמידי המגמה

מגמת הקרימינולוגיה ומדעי המשטרה זכתה להצלחה רבה בבית הספר החקלאי בפרדס חנה ומהווה מוקד משיכה ועניין לתלמידים רבים הרואים בנושאים בהם היא עוסקת רלוונטיות רבה לחייהם במדינת ישראל. בית הספר החקלאי מפעיל את המגמה מ-1992 ומאז מצטרפים למגמה כ-25% מתלמידי השכבה במוצעה. בית הספר החקלאי בפרדס חנה הוא מוסד ותיק

שתלמידיו הם בחלקם הקטן בני ותיקים הגרים באזור ובחלקם הגדול בני עולים חדשים מחבר העמים ואתיופיה.

הצלחת המגמה נובעת מהעניין הרב שמגלים התלמידים בנושאי חוק ופשיעה. מתוך כך שנושאים אלו הם רלוונטיים לחיי היום יום שלהם הן באופן אישי והן כאזרחים במדינה. השינוי הדמוגרפי שחל באזור בתוספת למצב הכלכלי והביטחוני בשנים האחרונות היו גורמים עיקריים להגברת הלחצים החברתיים והאישיים בעיקר בקרב בני עולים חדשים הנחשבים לאוכלוסיות פגיעות יותר.

תלמידי המגמה יהיו תלמידי כיתות י', יא' ו יב' שבחרו במגמה מתוך עניין בנושאי המגמה והם בעלי ממוצע ציונים 70 ומעלה במקצועות עתירי מלל. תלמידים אלו יופנו על ידי צוות ההכוון של בית הספר הכולל את יועצת השכבה הרכזת ומנהלת השכבה והם יחליטו גם על סמך הפוטנציאל של תלמידים אלו לעמוד בדרישות המגמה ולהשיג תעודת בגרות מלאה תוך הסתמכות על תוצאות מבחנים פסיכוטכניים וחוות הדעת של המחנכים והמורים המקצועיים המלמדים בכיתות. התוכנית תשאף לטפח בתלמידים רמת מודעות חברתית גבוהה מתוך הבנת המציאות באשר לתופעות פשיעה וסטייה בחברה ורמת מחויבות גבוהה למצוא פתרונות אפשריים למצבים אלו. פתרונות אלו יכולים לבוא לידי ביטוי בהתנדבות, בסיוע בקהילה, בהגנה ומניעה מקורבנות ובגילוי אזרחות טובה ורגישות חברתית.

החברה

בית הספר החקלאי בפרדס חנה הוא בית ספר אזורי שש שנתי שבו למעלה מאלף תלמידים חיצוניים ותלמידי פנימייה מהאזור ומהארץ כולה. בית הספר מבצע במסירות רבה את עבודתו החינוכית והחברתית בתנאים הקשים על פי האילוצים הקיימים. הורי התלמידים מעורבים ישירות בהחלטות המתקבלות בבית הספר והרשות המקומית רואה בבית הספר גורם מרכזי בקהילה המקומית באשר מדובר בבית הספר המקיף הגדול באזור. מאז ומתמיד דגל בית הספר בפתיחות וחדשנות ומגמות ייחודיות שונות (ארץ ישראל, יחסים בינלאומיים, אנימציה, מורות גננות, וטרינריה...) הן חלק אינטגרלי מתחומי הלימוד שהיו ועודן. בית הספר היה בין הראשונים שאימץ את מגמת הקרימינולוגיה והמשטרה כמגמה חברתית מובילה מתוך תפישת והבנת העניין הרב התיאורטי והפרקטי שיש בנושאים אלו לתלמידים. אותה תפישה והעידוד הרב לו זוכה מגמה ייחודית זו מתבטאים בנפח הרב שהיא תופשת בקרב התלמידים וברמת העניין ושביעות הרצון שהם מגלים. בית הספר הקצה כיתה מיוחדת לתלמידי המגמה. בכיתה זו יש את כל הציוד האודיו ויזואלי הדרוש לשיעורים וכן מזגן חדיש ולוח מחיק. כוונת בית הספר לפתוח השנה במגמת חוק ומשפט בכיתות ז כאשר תלמידי המגמה יהוו עתודה בעלת ידע, מוטיבציה ומיומנות כשיצטרפו למגמה בכיתה י'.

תפקידם של מורי המגמה

במגמת ההמשך יפעלו שני מורים כפי שקיים גם כיום: מר יורם קרפ מורה לקרימינולוגיה ופונולוגיה בוגר החוגים לפסיכולוגיה וקרימינולוגיה באוניברסיטת בר אילן שהיה שותף לכתיבת התוכנית הייחודית הקודמת ושמלמד את התוכנית מ - 1993 והגברת רויטל מחלב המורה לסוציולוגיה בוגרת החוג לסוציולוגיה ומורה במגמה מ-2013.

תפקידי המורה לקרימינולוגיה יהיו:

1. סיוע לתלמידים במידע בהבנה ובניתוח תופעות הקשורות לפשיעה סטייה ודרכי ההתמודדות.
 2. סיוע לתלמידים ביישום החומר התיאורטי שנלמד לאירועים אקטואליים בחיי היום יום עם תופעות אלו.
 3. גירוי התלמידים לחשיבה מקורית ולדיון חופשי ופתוח בנושאים המובאים בתוכנית.
 4. פיתוח מוטיבציה בתלמידים לרגישות חברתית ואזרחות טובה להתנדבות וסיוע לזולת.
 5. פיתוח מוטיבציה לאחריות כלפי המגמה, בית הספר, הקהילה והחברה. בעיקר בשמירת החוק והסדר התקין.
- תפקידי המורה לסוציולוגיה יהיו דומים כשהדגש הוא תחום הידע הסוציולוגי המוכן ומובנה כמקצוע משרד .

מטרות אופרטיביות של התוכנית

מטרות קוגניטיביות

- ❖ התלמיד ידע ויבין מושגים, עקרונות, תופעות ותהליכים הקשורים לפשיעה סטייה חברתית ודרכי ההתמודדות עם תופעות אלו בעיקר בתחומי החוק והענישה, היתרונות והחסרונות בכל סוג ענישה קיים.
- ❖ התלמיד יהיה מסוגל לנתח, ליישם ולהבין אירועים אקטואליים הקשורים לנושאים הנלמדים בשיעור על סמך התיאוריות שלמד.
- ❖ התלמיד ידע לנתח את תופעות הפשיעה והטיפול הייחודי באוכלוסיות בני הנוער.
- ❖ התלמיד ילמד להכיר את מערכת אכיפת החוק בישראל.
- ❖ התלמיד ידע לבקר ולהציע חלופות לדרכי ושיטות ההתמודדות והטיפול בתופעות הפשיעה והסטייה.
- ❖ התלמיד ידע לקשר בין תחומי הדעת אותם ילמד: קרימינולוגיה וסוציולוגיה.
- ❖ התלמיד ידע להשתמש בידע שצבר כדי לכתוב עבודות לתלקיט.
- ❖ התלמיד ילמד להכיר את הגישות המחקריות, המדעיות והאמפיריות הקשורות לתחום הידע .

מטרות בתחום הריגושי ערכי

- ❖ התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי בית הספר, הקהילה והחברה בה הוא חי.
- ❖ התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי מערכת אכיפת החוק במדינת ישראל עליה ילמד ואותה יכיר במסגרת לימוד הפנולוגיה

- ❖ התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי שלטון החוק במדינת ישראל. נושא זה ילמד במסגרת למודי הפנולוגיה
- ❖ התלמיד יגלה עניין ומוטיבציה ביצירת "אקלים בטוח" ושמירת נורמות וערכים בבית הספר ובקהילה כדי לשפר את איכות חייו וחיי סביבתו כפי שנלמד והובן בשיעורי מקצועות המגמה.
- ❖ התלמיד יגלה עניין ומוטיבציה לשירות הקהילה והחברה.
- ❖ התלמיד יגלה עניין בעיסוק עתידי בתפקיד הקשור לשמירת החוק וסיוע לקהילה.
- ❖ התלמיד יגלה גישה פתוחה ומודעת ולא סטיגמטית ופופוליסטית.
- ❖ התלמיד יכיר בחשיבות תיעוד תהליך הלמידה כפי שבא לידי ביטוי בכתיבת התלקיט.
- ❖ התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי השימוש בעבודות התלקיט כדרכי הערכה חלופית לקביעת ציונו.
- ❖ התלמיד יגלה עניין וגישה אקטיבית ברפלקציה אודות עבודות התלקיט שהגיש.
- ❖ התלמיד יגלה עניין ומעורבות בביקורת על התוכנית ותכניה ועל דרכי ההערכה והמשימות שקבל.
- ❖ התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי השימוש לעבודה בקבוצות מתוך רצון וכוונה לסייע ולהסתייע בתהליך הלמידה.
- ❖ התלמיד יגלה אחריות כלפי המגמה, בית הספר, הקהילה והחברה בשמירת החוק והסדר התקינים.
- ❖ התלמיד יגלה התנהגות ראויה בסיוריו בבית הכלא ובבית המשפט על פי הנהוג והמקובל במקומות אלו.

מטרות בתחום המיומנויות

- ❖ התלמיד ידע לנתח גרפים וטבלאות נתונים העוסקים בקרימינולוגיה ופנולוגיה על סמך הדרכה שקבל בשיעורים.
- ❖ התלמיד ידע לנתח סיטואציות הקשורות לפשיעה וטיפול בה על סמך הנלמד בכיתה.
- ❖ התלמיד ידע להיעזר במקורות ביבליוגרפים שונים בספרות עזר מדעית באינטרנט ובעיתונות ותקשורת על מנת לתמוך בחומר הנלמד בתחומי הקרימינולוגיה והפנולוגיה. זאת על סמך ההדרכה שקבל בבית הספר בשימושי מחשב וספרייה ועל סמך הדרכת המורה במסגרת שיעורי הכתה.

- ❖ התלמיד ינתח תהליכים המובילים לתופעות של סטייה פשיעה והתמודדות עם תופעות אלו הן ברמה האישית והן ברמה הקהילתית והממסדית. זאת על סמך הדרכה והכוון שיקבל מהמורה בשעורים.
- ❖ התלמיד יהיה מסוגל להגיש דו"ח סיור בכלא ובבית המשפט על סמך הדרכת המורה.
- ❖ התלמיד ידע למצוא פתרונות יצירתיים לדילמות שונות המובאות במהלך השיעורים במסגרת עבודה אישית וקבוצתית ועל סמך הידע והניסיון שצברו הוא וחבריו.
- ❖ התלמיד יהיה מסוגל לכתוב את משימות התלקיט ולעמוד בבחינות שהן תנאי להצלחתו במגמה.
- ❖ התלמיד ידע ליישם את החומר התיאורטי שלמד להבנת תופעות הפשיעה והסטייה החברתית.
- ❖ התלמיד ידע להתייחס לתהליכים רגשיים ומנטאליים שעבר במהלך כתיבת עבודות התלקיט.
- ❖ התלמיד יהיה מסוגל להביא ביקורת על נושאים ודרכי הוראה בתוכנית החדשה כדי שניתן יהיה להגביר את תחושת השותפות והאחריות של התלמידים כלפי התוכנית והמגמה וכדי להיעזר בפידבק לשיפורים ושינויים בעתיד.
- ❖ התלמיד ידע לארגן את חומר הלימוד ולהביע בכתב את עמדותיו במסגרת עבודות התלקיט שיעורי הבית ומבחני הכיתה.
- ❖ התלמיד ידע להשתמש בדוגמאות ובהמחשות המובאות בשיעורים על מנת לקשר בין החומר התיאורטי הנלמד בכתה לבין המציאות היומיומית.
- ❖ התלמיד ידע לארגן את החומר הנלמד באמצעות מערך המושגים, תמצית התיאוריות ושמות החוקרים שהכין המורה.

אסטרטגיות הוראה

- תחום הידע הקרימינולוגי עוסק בנושאים בעייתיים מבחינה חברתית, תרבותית ואישית אך הינו בראש ובראשונה תחום ידע אקדמי לכל דבר ולכן צריך המורה לתת דעתו בדרכי ההוראה שהוא מביא לכיתה.
- המורה המלמד ישים דגש מיוחד על:
- ❖ **גישה מחקרית מדעית-הדגשת הפן האמפירי של תחום הידע** תוך מתן דוגמאות רבות ככל האפשר להסבר ומחקרים שנערכו בתחומים השונים.
 - ❖ **למידה חווייתית התנסותית**- שילוב של חשיבה קוגניטיבית ולימוד תיאורטי בניתוח תופעות פשיעה, סטייה וההתמודדות עימן תוך מתן חופש להבעת רגשות מעודנת תוך

הקפדה על סובלנות וכבוד הדדי. במהלך שנות הלימוד יערכו סיורים לבית כלא לנוער ולבית המשפט על מנת לשלב חוויה התנסותית בלימוד התיאורטי.

❖ **גישה חינוכית רגישה ודמוקרטית**- המורה יאפשר דיון פתוח אך יעודד את התלמידים להעדיף עובדות על שיפוט. להדגיש את התופעה ולא את הפרט. להימנע מצורת ביטוי שלילית פוגעת ומעליבה כלפי תלמיד או תלמידים אחרים ממגזר או קבוצה באוכלוסייה. גישה זו תודגש בעיקר בלימודי סטייה חברתית, תת תרבות עבריינית, עקרונות ענישה ואוכלוסיות האסירים.

❖ **הכנת התלמידים למשימות מיוחדות**- המורה ידריך את התלמידים ויכניס לסיורים בבית הכלא ובבית המשפט בכל מה שנוגע להתנהגות ולהופעה הראויים וכן לדגשים שעליהם להתייחס בסיורים אלו על מנת למקד ולהבהיר את מטרות הסיורים ולאפשר כתיבת דו"ח סיור מתאים על פי הדרישות. כמו כן יסביר המורה לתלמידים את כל עקרונות התלקיט שעליהם להגיש באופן כיתתי ואישי במידת הצורך ויקיים מפגשים תקופתיים לבדיקת ההתקדמות מחד והבעיות שעתידות לצורך מאידך.

❖ המורה יעודד את התלמידים למצוא פתרונות משלהם ולגלות מקוריות ויצירתיות במסגרת שיעורי הבית, הכיתה ועבודות התלקיט ואחריות אישית בעמידה בדרישות על פי הנהלים. המורה יתחשב בפרמטרים אלו בציון הערכת המורה המהווה 10% מציון הסמסטר של התלמיד.

* המורה ירבה להשתמש בהמחשות והדגמות להסבר החומר התיאורטי

* המורה ירבה בעבודה בקבוצות המעודדת אינטראקציה ושיתוף פעולה בניתוח החומר והפנמתו.

* המורה יסייע לתלמידים לארגן את החומר באמצעות בניית מערכות

מושגים, תמצית תיאוריות ושמות החוקרים כדי להקל על הבנת החומר הנלמד. הדבר יעשה במסגרת השיעורים, ההכנה למבחנים וההדרכה לכתיבת עבודות התלקיט.

מגוון משימות ביצוע

המורה יטיל על תלמידיו משימות רבות, מגוונות ובתוכן:

1. ניתוח טקסטים אקטואליים ע"פ החומר הנלמד.
2. כתיבת דו"חות סיור בבית הכלא ובית המשפט.

דרכי הצגת הנושאים

בהצגת החומר הנלמד ישתמש המורה ב :

1. הרצאות פרונטאליות ועבודה בקבוצות. בשנתיים האחרונות עקב מגפת הקורונה וההכרח ללמידה מרחוק נוספה פלטפורמת הלמידה בזום. יש כוונה להמשיך בפלטפורמה זו בעיקר למפגשים עם קבוצות קטנות בשעות מחוץ לשעות הלימודים לתרגול והדרכה.

2. סרטים ושקפים להצגת סוגיות הקשורות לחומר הנלמד
3. המורה יעשה שימוש נרחב במאמרים אקטואליים מהעיתונות והאינטרנט. המגמה תקיים ימי עיון וסדנאות בנושאי חוק ופשע, סוגיית עונש המוות, סמים, טרור ועבריינות נוער תוך אורחים כקצין נוער, שופט בדימוס, נציג שבס ועוד.
4. המורה יסייע לתלמידים לארגן את החומר באמצעות בניית מערכות מושגים, תמצית תיאוריות ושמות החוקרים כדי להקל על הבנת החומר הנלמד.
5. המגמה תקיים ימי עיון וסדנאות בנושאי חוק ופשע, סוגיית עונש המוות, סמים, טרור ועבריינות נוער תוך שיתוף אורחים כקצין נוער, שופט בדימוס, נציג שבס ועוד. זאת מחוץ למסגרת סל השעות המוקצה לתוכנית, בתמיכת בית הספר ובמידת האפשר.

דו"חות סיוור

- במהלך שנת הלימודים השנייה ובמסגרת לימודי הפנולוגיה יקיימו התלמידים שני סיורים:
1. סיור בבית כלא לנוער במסגרת נושא המאסר בישראל.
 2. סיור בבית משפט השלום בחדרה במסגרת נושא בית המשפט.

מטרות הסיורים

ידע

1. הכרת תופעות הכליאה והשפיטה בשטח הן מבחינת המבנים, התנאים, התהליכים והאנשים המעורבים.
2. זיהוי והרחבה למצבים בהם יתקלו בתופעות דומות.
3. קישור התופעות לחומר הנלמד בכיתה.

מיומנויות

1. איסוף מידע מהשטח.
2. השוואה עם הנלמד בכיתה ועם הידוע מאמצעי התקשורת והניסיון.
3. זיהוי תופעות ומצבים בשטח.
4. היכולת לשאול שאלות ולשוחח עם אסירים, שופטים ובעלי תפקידים שונים.

ערכים

1. מודעות לכבוד האדם והמתקנים
2. הערכת חשיבות תהליך השפיטה ובתי המשפט והטיפול וההשקעה באסירים.
3. הוקרת השונה והחריג.

בתום הסיור יכין כל תלמיד דו"ח סיור שבו יתייחס לשישה מרכיבים:

1. תיאור טכני של הסיור.
2. תופעות ומצבים מיוחדים שנלמדו מהסיור.
3. שאלות ודילמות שעלו.
4. השוואה וקשר לחומר הנלמד בכיתה ולחומר עזר נוסף.
5. חוויות אישיות.
6. סיכום, ביקורת והמלצות לעתיד.

מחווון לקביעת ציון הדו"ח

הערכה	פריטים	אחוז מהציון הכללי	פרוט
כללית 20%	שפה	20%	דיוק בנוסח 10% סדר 10%
	חומרי עזר וביבליוגרפיה	60%	רלוונטיות 25% רישום תקין 10% היקף 25%
	אסטטיקה וצורת הגשה	20%	סדר שמשקף מבנה 10% צורת עמוד 5% איורים 5%
תיאורית וניתוחית 80%	תיאור טכני	5%	
	תופעות ומצבים מיוחדים	20%	
	שאלות ודילמות	30%	
	השוואה וקישור	30%	
	חוויות אישיות	5%	
	סיכום, ביקורת והמלצות	10%	

יחידות הלימוד, פריסת התוכנית ודרכי הערכה בתוכנית החדשה

חלוקה ליחידות לימוד

❖ תוכנית הלימודים בקרימינולוגיה ופנולוגיה מהווה שתי יחידות לימוד מתוך חמש יחידות הלימוד של מגמת מדעי החברה.

❖ לימודי המגמה יכללו אפוא:

- * שתי יחידות לימוד של התוכנית הייחודית בקרימינולוגיה ופנולוגיה.
- * שתי יחידות לימוד בסוציולוגיה המהווה "מקצוע משרד".
- * יחידת לימוד אחת שהיא עבודת חקר בתחום הסוציולוגיה
- * התוכנית הייחודית בקרימינולוגיה ופנולוגיה תתפרס על פני 180 שעות במשך שלוש שנים.

דרכי הערכה סופיות

הציון הסופי בתוכנית הייחודית בקרימינולוגיה ופנולוגיה יורכב מ:

1. ציון הגשה המהווה 50% מהציון הסופי. ציון זה יורכב מהציונים השנתיים של שלוש שנות הלימוד שיהוו 45% מציון ההגשה. בחינת מתכונת שציונה מהווה 45% גם כן ודוח"ות הסיורים המהווים 10% מהציון.
 2. ציון בחינה המהווה 50% מהציון הסופי ומורכב מ:
 - א. **בחינת בגרות** המרכיבה 70% מהציון ותיערך בכתה י"ב.
 - ב. **הערכה חלופית-עבודות** תלקיט המהוות 30% מהציון במהלך כיתות י"א ו-י"ב.
- במהלך שנת הלימודים השנייה תישקל האפשרות שתלמידים יציעו דרכי הערכה חלופיות אשר יחליפו חלק מדרכי ההערכה המאושרות וזאת במספר תנאים:
1. התלמיד הוכיח קשר בין המטלה שהציע ותכני התוכנית.
 2. התלמיד יציע לוח זמנים לביצוע המטלה.
 3. התלמיד יציע עבודה בהיקף שיהיה שווה ערך להיקף המטלה המקורית.

התלקיט-דף הסבר לתלמיד

30% מציון הבגרות הסופי יהווה תלקיט מציג שהוא אוסף של מטלות מכוונות שיקבל התלמיד במשך 2 שנות לימודיו האחרונות. משימת התלקיט תבצע על פי מספר עקרונות:

- התלמיד יקבל שני סוגי משימות : 1. משימות ניתוח מקרי פשיעה ועבריינות על סמך תיאוריות שנלמדו בכיתה . 2. משימת עבודה עיונית מקיפה בתחום הפנולוגיה.
- התלמיד יוסיף לכל מטלה את עמדתו האישית על התהליכים האינטלקטואליים והרגשיים שעבר בעת העבודה.
- המורה יקיים דיאלוג בעל פה ובכתב עם כל תלמיד וישיב על כל עמדה ודעה מתוך כוונה ללמוד ולשפר במידת האפשר.
- המורה יציע מחוון להערכת מטלות התלקיט אך יהיה נכון להתייעץ עם התלמידים ולערוך בו שינויים אפשריים והגיוניים על פי רעיונות התלמידים.
- מתן הציון הסופי של כל מטלה תעשה בשיתוף בין המורה והתלמיד מתוך כבוד הדדי וביקורת בונה ותוך התחשבות והערכה העצמית של התלמיד את עבודתו על פי המחווון שהוסכם עליו מראש.
- מטרת העל של התלקיט: גישור וקישור בין אירועים, מצבים ודילמות אקטואליות בתחום הפשע והסטייה החברתית לבין תיאוריות שנלמדו בכיתה. עבודה עיונית מקיפה בנושא מתחום הפנולוגיה.

מטרות אופרטיביות

- יישום תיאורטי של החומר הנלמד במצבים אקטואליים
- העמקת ההבנה של תהליכי סטייה ופשיעה בחברה.
- פיתוח מיומנויות לשימוש באמצעים ומקורות עזר להוכחת טיעונים
- שיפור מיומנויות ארגון החומר וההבעה בכתב

צורת ההגשה

דפים מודפסים בגודל גופן 12 ורווח הדפסה 1.5, תוכן העניינים, הערות לכל מטלה, דף סיכום ובו הבעת עמדות ודעות על כל תלקיט. דף רפלקציה שבו יביע יתאר התלמיד תהליכים רגשיים ומנטליים שעלו במהלך העבודה

(קשיים, מחשבות, דרכי התגברות הארות והערות, ביקורת והצעות).

נושא העבודה

קרימינולוגיה ופנולוגיה- תיאוריות ומציאות

משך ההכנה: שנה אחת- במהלך שנת הלימודים השלישית עד חופש פסח (כיתה י"ב)
מקורות עזר: ביבליוגרפיה שיחלק המורה, החומר הנלמד בכיתה, עיתונות ותקשורת,
אינטרנט, ראיונות עם אנשי מקצוע.

מרכיבי התלמיט

1. חמש עבודות ניתוח מקרי פשיעה וסטייה חברתית על פי תיאוריות קרימינולוגיות שנלמדו בכיתה. כל עבודת ניתוח תיעשה על סמך אחת מהתיאוריות. עבודה זו תוגש עד סוף שנת הלימודים של כיתה י"א.
2. עבודת סיכום בהיקף גדול (לפחות 20 עמודים) בנושא מתחום הפנולוגיה.
3. רפלקציה על דעות עמדות ורגשות שהתעוררו במהלך העבודה. התלמיד יוסיף דף רפלקציה לכל משימה .

פרוט

1. **עבודת ניתוח**- התלמיד יבחר חמישה אירועי פשיעה אקטואליים מהשנים האחרונות (מתוך העיתונות, הספרות, האינטרנט...) וינתח כל אירוע על פי תיאוריה שלמד בכיתה. עבודה זו מחייבת התמצאות באקטואליה וכותר ניתוח וקישור לתיאוריות הנלמדות בכיתה. ההגשה תהייה במהלך כיתה י"א.
חשיבות רבה תהיה לקשר בין אירוע הפשיעה לתיאוריה ולגיבוי הניתוח במקורות עזר ספרותיים, בדוגמאות, בסטטיסטיקות, במידע נוסף וברפלקציה שבה ימסור התלמיד את התהליכים הרגשיים והמנטליים שחווה במהלך עבודתו. התלמיד יגיש כל אירוע וניתוחו כמטלה נפרדת.
2. **עבודת סיכום מקיפה** (לפחות 20 עמודים) - התלמיד יגיש עבודת סיכום בנושא הפנולוגיה.
העבודה תהיה באחד הנושאים הבאים:
 - א. תיקון טיפול ושיקום-יישום בדרכי הענישה המודרנית.
 - ב. הרתעה בענישה.
 - ג. סוגיית עונש המוות.

עבודה זו תוגש עד חופש פסח בכיתה י"ב.

רפלקציה

לכל עבודה ומשימה שיגיש יוסיף התלמיד דף רפלקציה שבו:

1. יציג את נושא העבודה
2. יסביר את התהליכים השונים שעברו עליו במהלך עבודתו (מה הרגיש ? מה היה קשה וכיצד התגבר ? האם השתנו דעותיו ועמדותיו בעקבות העבודה ?)
3. התלמיד יכתוב האם חלו שינויים בעמדותיו ודעותיו במהלך עבודתו
4. התלמיד יציין מה נוסף ומה נלמד במהלך עבודתו.
5. התלמיד יעביר ביקורת על כל שקשור לעבודה ויציע שינויים ושיפורים לעתיד.

סיכום התלקיט

התלמיד יגיש את כל משימות התלקיט בתיקיה מסודרת ויקפיד על:

1. תוכן עניינים
2. הגשה בזמן
3. סדר וניקיון
4. צרוף ביביליוגרפיה כמקובל

מחווון ודף הערכה כללי

לפני תחילת העבודה על התלקיט יציע המורה מחווון להערכת התלקיט. יתכנו שינויים מסוימים על פי הצעות התלמידים וזאת באישור האגף לתוכניות לימודים ייחודיות בכפוף לבקשת המורה.

התלקיט יהיה מורכב משתי משימות :

1. עבודת ניתוח מקרי עבריינות וסטייה חברתית על פי תיאוריות.
 2. עבודת סיכום באחד מנושאי הפנולוגיה שנלמדו בכיתה.
- כל משימת תלקיט תהווה 50% מציון התלקיט הכולל המהווה 30% מציון בחינת הבגרות. המורה יוסיף דף הערכה והערות בתום בדיקת כל מטלה ועבודה. בנוסף יוסיף המורה דף הערכה והערות כלליות עם הגשת ועריכת התלקיט הסופי. המורה ייפגש עם כל תלמיד לציון והנחיות אישיות.

דף משימה לתלמיד - הוראות ומחווון לעבודות ניתוח עלפי תיאוריות

המטלה : עליך לנתח חמישה אירועי פשיעה אקטואליים על סמך תיאוריות שנלמדו בכתה. כל אירוע יש לנתח על סמך תיאוריה מתאימה אותה למדת בכיתה והמסבירה את אירוע הפשיעה בדרך המדויקת והטובה ביותר. יש להגיש כל מטלת ניתוח אירוע בנפרד. את כל פריטי העבודה יש להגיש עד תום שנת הלימודים של כתה י"א.

כל ביצוע מושלם של מטלת ניתוח פשיעה מזכה אותך בציון המהווה 10% מציון המשימה הכללי. הציון המשוקלל של כל המשימה הוא 50% מציון התלקיט המהווה 30% מציון בחינת הבגרות.

הוראות כלליות

עליך לנתח חמשה אירועי פשיעה על סמך תיאוריות שלמדת בכתה. כל אירוע פשיעה יש לנתח על סמך תיאוריה מתאימה אותה למדת בכיתה בעבודתך עליך לעמוד בתנאים הבאים:

1. פשיעה תוגדר על פי החוק כעבירה שהעונש הצפוי על העובר אותה הוא שלוש שנות מאסר לפחות.
2. יש להשתמש בתיאוריות לפשיעה וסטייה חברתית שנלמדו בכתה.
3. את מקרי הפשיעה יש להביא ממגוון מקורות רב ככל האפשר (עיתונות , אינטרנט , ספרות...)
4. יש להקפיד על יצירת קשר הגיוני בין אירוע פשיעה וניתוחה על סמך תיאוריה מתאימה.
5. הניתוח צריך לכלול הסבר אפשרי לאירוע כמו גם דרכי טיפול ומניעה על פי עקרונות התיאוריה.
6. יש לכתוב באופן בהיר והגיוני
7. יש לנסח בצורה ברורה ותקינה.
8. יש לחלק לפסקאות ולהשתמש בסימני הפיסוק המתאימים.
9. יש להשתמש בכללי כתיבת עבודה מסודרים כפי שנלמד בכתה.
10. יש להקפיד על הגשה נאה ומסודרת.
11. יש להוסיף דף רפלקציה על פי ההוראות שנלמדו בשעורי ההכנה לכתיבת התלקיט.
12. חובה להגיש את העבודה בזמן שנקבע.
13. הערכת העבודה תעשה על פי קריטריונים ידועים מראש שיועברו בכתב לכל תלמיד
14. ניתן להגיש כל ניתוח פשיעה באופן נפרד.

בהצלחה!

ההערכה לכל משימת ניתוח מחולקת ל:

תהליך (30%)	תוצר סופי (60%)	רפלקציה (10%)
-------------	-----------------	---------------

<p>*התייחסות רצינית ומעמיקה לבחירת הנושא ולתהליכים רגשיים ומנטליים שהתרחשו בעת העבודה(5%)</p> <p>*המלצות לעבודות ניתוח וחקר נוספות(3%)</p> <p>*המלצות לשינויים ושיפורים(2%)</p>	<p>*בקיאות(10%)</p> <p>*ניתוח רחב וממצה להסבר אירוע הפשיעה על סמך התיאוריה המתאימה.(20%)</p> <p>*הבנה מעמיקה של התיאוריה ועקרונותיה(10%)</p> <p><u>ניסוח וצורה(10%)</u></p> <p>*ניסוח בהיר ותקין(3%)</p> <p>*חלוקה לפסקאות(3%)</p> <p>מבוא וסיכום (4%)</p>	<p>*מיומנות למידתית (20%)</p> <p>*איתור ושימוש במקורות מתאימים (10%)</p> <p>*ניתוח הקשר בין מעשה הפשע לתיאוריה המתאימה(10%)</p> <p>*מיומנות כתיבתית(10%)</p> <p>*כתיבה בהירה והגיונית</p>
---	--	---

דף משימה לתלמיד-הוראות למטלת עבודת סיכום גדולה בנושא פנולוגיה

המטלה: עליך להכין עבודת סיכום גדולה ומקיפה (לפחות 20 עמודים) בנושא מתוך אחד משלושת הנושאים המוצעים מתחום הפנולוגיה. עליך לבחור באחת מהאפשרויות ולהגיש את העבודה עד חופשת הפסח בשנת הלימודים של כ"ב.

נושאי העבודה המוצעים הם :

1. תיקון טיפול ושיקום-יישום בדרכי הענישה המודרנית.
2. ההרתעה בענישה.
3. סוגיית עונש המוות.

המורה יאפשר לתלמידים להביא הצעות נוספות ומקוריות לעבודות נוספות ויאשר אם ההצעה עומדת בקריטריונים המתאימים ומאפשרת סקירה מקיפה ורחבה וגישה למקורות מידע ועזר מתאימים וזמינים לתלמיד.

הוראות כלליות: עלייך להגיש עבודת סיכום מקיפה ורחבה בהיקף של לפחות עשרים עמודים על אחד מהנושאים שבחרת. בעבודתך עליך לעמוד בתנאים הבאים:

1. עליך להשתמש בלפחות שלושה מקורות מידע ועזר. (ספרי לימוד, אתרי אינטרנט רלוונטיים, סטטיסטיקות רשמיות, קטעי עיתונות, סרטים דוקומנטריים ועלילתיים וכולי)
 2. בעבודתך עליך לדעת להבחין בין סיבה לתוצאה.
 3. דע ליצור השוואות מתאימות ולהסיק מסקנות בהתאם.
 4. חלק עבודתך לפרקים וצור קשר הגיוני ביניהם.
 5. סכם את עבודתך והבא מסקנות בהתאם.
 6. הרחב והקף את הנושא שבחרת והתייחס לכל מרכיביו.
 7. נסח באופן ברור ובהיר.
 8. חלק לפסקאות והשתמש בסימני פיסוק תואמים.
 9. השתמש בכללי כתיבת עבודה על פי ההוראות שנלמדו בשיעורי ההכנה לכתבת התלקיט.
 10. הקפד על הגשה נאה ומסודרת.
 11. חובה להגיש את העבודה בזמן שנקבע.
 12. הערכת העבודה תעשה על פי קריטריונים ידועים מראש שיועברו בכתב לכל תלמיד.
- מטלת עבודת הסיכום הגדולה שווה ל-50% מציון התלקיט כולו המהווה 30% מציון בחינת הבגרות. ההערכה תתבצע על סמך הפרמטרים שיצוינו בדפי המשימה הנפרדים לכל עבודה.
- בהצלחה!**

מחווון הערכה לעבודה

רפלקציה (10%)	מיומנות כתיבה ניסוח וצורה חזותית (20%)	ידע ומיומנות למידה (60%)
1. התייחסות לתהליכים רגשיים ומנטליים במהלך העבודה (4%) 2. התייחסות ללמידה ושינוי או גיבוש עמדות ודעות בעקבות העבודה (4%) 3. הבאת ביקורת והצעות לשינויים תיקונים ושיפורים (2%)	1. קשר הגיוני בין פרק לפרק (3%) 2. שער, תוכן, מבוא, סיכום מראי מקום וביבליוגרפיה (7%) 3. ניסוח תקין וברור (3%) 4. פסקאות וסימני פיסוק (3%) 5. הגשה אסתטית ונאה (4%)	1. שימוש בשלושה מקורות מידע שונים (15%) 2. רקע היסטורי לשיקום וטיפול (5%) 3. עקרונות ומאפייני השיקום כיום (10%) 4. השוואה וקישור בין דרכי ענישה שונות למטרה השיקומית (20%) 5. ביקורת מסקנות והמלצות לשיקום בעתיד (10%)

שעות שבועיות	מטרות	מקורות	רעיונות ומושגים מרכזיים	נושאי משנה	נושא עיקרי
6	ידע, הבנה, חקירה, פתיחות לשונה	1. שוהם 2004 עמ' 92-26. 2. סרטון וידאו- 2015 קטעים ערוכים: סטיות ועבירות	מדע חברתי. נורמה, חוק, סטייה ופשע יחסיות הסטייה. סולם מדידת סטיות עבריינות – דיווח עצמי וסטטיסטיקה פלילית. סיווג עבריינים. חיזוי עבריינות.	*הגדרות הקרימינולוגיה. *האם הקרימינולוגיה היא מדע? *הגדרות הסטייה השונות *עבירות ועבריינים *דרכי מחקר בקינולוגיה- חיזוי עבריינות	מבוא לקרימינולוגיה
12	גישות ביולוגיות להסבר פשיעה וסטייה				
6	ידע, הבנה, השוואה, משו ב	שוהם 2004 עמ' 108-93	אטביזם. פרנולוגיה. הקרימינולואיד. עבריין חולה רוח. לוחם חופש ועבירות על פי חוק. גורמים פיזיקאליים, אנתרופולוגיים וחברתיים. טיפוס מזומורפי, אנדומורפי ואקטומורפי.	*העבריין מלידה של לומברוזו *גרופאלו ופרי- ממשיכיו של לומברוזו *טיפוסי גוף ועבריינות- הגישה האמבריוולוגית של שלדון	הסברים ביולוגיים ולאטיים לעבריינות
6	ידע, הבנה, השוואה, משו ב, פתיחות לשונה	1. שוהם 2004 עמ' 169-108 2. הסרט "מוחות מסוכנים" 2000- ערוץ 8 3. מחקר דונידין- 2014 השפעת התורשה- ערוץ הבריאות	האישיות התיירוואידית, האדרנלית, ההיפופיזית, התימית והגונדית. אב ביולוגי ואב מאמץ. תאומים זהים, תאומי אחווה ועבריינות. האמיגדלה והתנהגות תוקפנית. קליפת המוח, בעיות ריכוז וקשב ותוקפנות אימפולסיבית.	*הורמונים ועבריינות- הגישה של זולמן *תורשה ועבריינות- המחקר של הטשינגס ומדניק (1977) *מחקרי תאומים ועבריינות *מערכות מוחיות ותוקפנות	הסברים ביולוגיים וזדוניים לעבריינות
10	הסבר פשיעה וסטייה				
4	ידע, הבנה, השוואה, פתיחות ורגישות	1. שוהם 2004 עמ' 202-170	מנת משכל. הגאון האימבציל הדביל והאידיוט. סכיזופרניה, פסיכוזות ועבריינות.	*פיגור שכלי ועבריינות *מחלות נפש ועבריינות	פיגור שכלי, מחלות נפש ועבריינות
6	לזולת, ידע, הבנה, השוואה, יישום	2. שוהם 2004 עמ' 289-202 3. חדשות קשת- 2016	איחוד ופירוד. פיזור האני. אישיות ילדותית והרפתקנית. תורת האישיות של שוהם. פסיכופתיה וחוסר גבולות. אקסטרורטיות נירוטיות	*ליקויי אישיות ועבריינות *סוגי אישיות ועבריינות	בעיות אישיות ועבריינות

		דניאל מעוז- פסיכופט	ונטייה לפשיעה. הגישות של יונג ואייזנק.		
32	הסבר פשיעה וסטייה				
6	ידע, הבנה, השוואה	1. שוהם 2004 עמ' 289-321 2. עובדה ערוך 2-2005 יצחק אברג'ל- משפחה עבריינית	סוציאליזציה. מרד זכרי. רגשיות האם. חיקוי. שיגור נורמות. קונפליקטים וחוסר עקביות. איפוק נורמטיבי פנימי וסף תסכול גבוה. הפנמת כללי מוסר מקובלים. הסף העברייני על פי אדד	*משפחה עבריינית ותהליכי המשפחה *משפחה הרוסה *מתחים במשפחה *המרד הזכרי-פרסונס *תיאורית הבלימה של רקלס *הפיקוח של הירשי *גודל המשפחה וסדר הלידה	משפחה וסוציאליזציה כגורמי עבריינות
6	ידע, הבנה, השוואה, רגישות חברתית	שוהם 2004 עמ' 289-337	שכונה, מקום מגורים ורמת פשיעה. "המעגלים הקונצנטריים". כיסי עוני. מרקסיזם ופשיעה. חוק הרוויה של העבריינות. עבריינות אינסטרומנטאלית ואקספרסיבית.	*אסכולת שיקאגו- שאו ומקיי *מחסור ושפע כגורמים לפשיעה *אבטלה ועבריינות- גישת האיזון והקונפליקט	אקולוגיה, כלכלה ועבריינות
4	ידע, הבנה, השוואה.	שוהם 2004 עמ' 338-364	התנהגות נלמדת. קבוצה אינטימית. ביוטופ חברתי. טכניקות נטרול. אינטראקציה סימבולית. הגדרות החוקים. הזדהות דיפרנציאלית. התניה אופרנטית ולמידה עבריינית. עברייני רציונלי. סיבתיות ודיספוזיציה. פיקוח.	*עקרונות התיאוריה של סאתרלנד *טכניקות נטרול של סייקס ומצא *עקרון ההזדהות הדיפרנציאלית של גלזר *למידה ועבריינות ע"פ בורג'ס ואקרט *מניעה מצבית של פשיעה.	התחברות דיפרנציאלית ועבריינות
4	ידע, הבנה, השוואה, פתיחות ורגישות לזר ולשונה	1. שוהם 2004 עמ' 365-403 2. היו זמנים באמריקה-	התנגשות תרבויות. עיור והגירה. גטאות וישובים כפריים. חלוקה עדתית ופשיעה. עבריינות נוער בקרב העולים. תהליכי חילון ופשיעה. מודרניזציה ופשיעה.	*התנגשות תרבויות ופשיעה ע"פ סלין *הגירה ועבריינות *העלייה לישראל ועבריינות *עליה ואינטגרציה	התנגשות תרבויות הגירה ופשיעה

		סרג'יו לאונה- 1984 התפתחות המפיה היהודית	דימוי ממשי ואידיאלי. הסתגלות.		
4	ידע, הבנה, השוואה	1. שוהם 2004 עמ' 404-448. 2. בין כרכור לסינגפור-חיים הכט-ערוץ 2- 2002	התפוררות נורמות. סולידריות. שאיפות פיזיולוגיות וחברתיות. היררכיה חברתית בחברה התעשייתית. מטרות ואמצעים. קונפורמיות, חדשנות. נסגנות. טקסנות. מרדנות סיזיפית וטנטלית. ניכור.	*אנומיה חברתית ע"פ דורקהיים *אנומיה אישית ע"פ מרטון *ניכור וסטייה ע"פ סימאן	אנומיה וסטייה חברתית
4	ידע, הבנה, השוואה, פתיחות ורגישות לזר ולשונה.	שוהם 2004 עמ' 449-525.	תיוג וגיוס ראשוני. יופי מדוי והעולם שכנגד. גורמים מכינים ותהליכים דינמיים. "השעיר לעזאזל". סטייה ראשונית ומשנית. משוב חיובי ותיוג. תיוג והוויה. חוסן אנטי תיוגי. תיוג והרתעה. תיוג משפחה זננות.	*תיאור התיוג ע"פ ז'אן ז'נה *הזדמנות ופשיעה ע"פ קלאורד ואוהלין *הגישות של טננבאום ובקר אריקסון וקיטטוס *הגישה של למרט *יאנג ומעגל המשוב החיובי *הגישות של שוהם ואדד	תיוג, סטייה ועבריינות בחברה
2	ידע, הבנה, השוואה.	1. רוט 1993 עמ' 177-195. 2. בני העבריינים-על משפחות הפשע בישראל-ערוץ 10	תת תרבות. תסכול סטאטוס. חברת השפע. עבריינות זדונית. מעמדות חברתיים. "נער פינת הרחוב". סמלי מעמד.	*הגישה של אלברט כהן	תת תרבות עבריינית
2	ידע, הבנה, השוואה	זלבה 1998 עמ' 313	פעילויות שגרתיות. זמינות הקורבן. מוטיבציה לפשיעה. אמצעי בקרה ופיקוח. מניעת עבריינות.	*פעילויות שגרתיות ותנאים לפשיעה	תיאורית הפעילויות הרוטיניות- פאלסון וכהן
52 שני					מתופעה

8	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	1. שוהם 2004 עמ' 539-566 2. מחוברים-קשת-לואיס אדרי-עברין צעיר	בני נוער ממעמד נמוך. סטיסטיקה פלילית לעבריינות נוער. כנופיות הכיף. כנופיות האלימות. כנופיות הרכוש. בן הטובים ונער המצוקה. שעמום וחוסר אמצעים. אמצעי תקשורת ופשיעה. חברת השפע, תרבות הצריכה והראווה. הזדמנות ופיתויים.	*תיאוריות לעבריינות נוער *כנופיות נוער *היקף התופעה בשנים האחרונות *נוער מצוקה ובני טובים *תרבות הפנאי של בני הנוער כגורם לפשיעה	תיאוריות וסוגי עבריינות נוער
4	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	שוהם 2004 עמ' 539-566	משברי גיל ההתבגרות. הצורך בהגדרה עצמית ובהסתגלות. הצורך בהכרה חברתית ובכבוד. הצורך בהשתייכות. לחץ חברתי וקונפורמיות. מערכת נורמות בלתי עקביות. ערעור סמכות ראש המשפחה.	*תהליכי התבגרות ופשיעה *מאפיינים ייחודיים לפשיעת בני נוער *נוער מהגרים ופשיעה	המאפיינים הייחודיים לפשיעת נוער
4	ידע, הבנה, השוואה	1. הודא 2002 2. גור ענת 2002-האישה העבריינית- חכמת נשים 3. מעילה- סיפורה של אתי אלון 2021-י"ס	הנערה הסוטה והיזרזרותה. תיאורית הכוח. תיאורית התלות. תיאורית הרפיית המתח. תיג וויקטימולוגיה.	*תיאוריות ייחודיות לפשיעת נשים *סוגי עבריינות נשים והיקף התופעה	עבריינות נשים
4	ידע, הבנה, השוואה ויישום	1. שוהם 2004 עמ' 526-555 2. הסנדק- קופולה-קטעים ערוכים מחלקים 1 ו-2	קונפליקטים בין קבוצות באוכלוסייה. מערכת נורמות עברייניות. המאפיה. האומרטה. סמים. פרוטקשן. הימורים. זנות. הלוואות בשוק האפור.	*תנאים להיווצרות עבריינות מאורגנת *סוגי ומאפייני עבריינות מאורגנת *עיסוקים ומקורות הכנסה של ארגוני הפשיעה	עבריינות מאורגנת
4	ידע, הבנה,	1. שוהם 2004 582-613	רצח עם. השמדת שבט.	*השוואה ומקרו קרימינולוגיה.	עבריינות ותופעת השואה

	השוואה, יישום	2. שואת יהודי אירופה-2008 קטעים ערוכים מסרטי דוקו	הדיבוק האנטישמי. דיאלקטיקת היסוד. ייצוג קולקטיבי. סבילות נסגנית. תרבות איחודית. תרבות מפרידה. אתוס שבטי פגאני.	*דפוסי תרבות ואופי חברתי. *התנגשויות סינתזות ושברים. *המשפחה הרצחנית.	
4	ידע, הבנה.	1. טייכמן 1991 2. יומן נעורים-1995 ג'ים קארול	סמים קנבאידים. סמים אופיאטיים. סמים ממריצים. סמים הזיוניים. אלכוהול. השפעות פיזיות, נפשיות והתנהגותיות. התמכרות פיזית ונפשית. תלות וסבילות.	*סוגי הסמים והשפעותיהם *תלות והתמכרות	סמים-סוגים והשפעות ובעיות
4	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	1. זלבה 1998 עמ' 163-169. 2. סוגיית הלגליזציה-2017 קטעי וידאו ערוכים	נרקומנים. פקודת הסמים המסוכנים. מחיר ההתמכרות. לגליזציה- בעד ונגד. סמים וגזענות. סחר בסמים. הרס יסודות החברה. סמים ומלחמות. סמים וטרור.	*השפעות חברתיות וקהילתיות *ההיסטוריה של חוקי הסמים *היבטים פוליטיים *השפעות מדיניות	סמים- היבטים חוקתיים, חברתיים ומדיניים
2	ידע	טייכמן 1991. הסרט "שמור על העתיד".	גמילה. קהילה טיפולית. תכנית 12 הצעדים. מניעה ראשונית ומשנית.	*סמים-דרכי טיפול ומניעה	פשיעת צווארון לבן
4	ידע, השוואה	שוהם 2004 עמ' 56-92	עבריינות כלכלית. עבריינות וחוקי מס. מעילות והונאות. האזנות סתר. שוחד והכרת אמונים. רקע רגשי. אשליית הכוח. קשרים וחסינות. פשיעת מחשבים.	*היקף התופעה במדינות שונות *מאפיינים לפשיעת צווארון לבן *סוגי פשיעת צווארון לבן *הסברים לפשיעת צווארון לבן	
2	ידע	1. נתניהו ב. 1987 עמ' 25-35 2. הסרט "100 שנות טרור"-1999 3. קטעים ערוכים	הגדרה מילונית, הגדרה מודרנית ובעיות בהגדרה. טרור כאמצעי להחלפת שלטון. טרור ומלחמות עצמאות. טרור אנרכיסט.	* מבוא לטרור *ההיסטוריה של הטרור המודרני	מבוא והיסטוריה לטרור המודרני

		מחדשות על הפיגוע במגדלי התאומים-2001 4.קטעים ערוכים על מחדשות על פיגועי הטרור בישראל-2003			
8	ידע, הבנה, חקירה, יישום	"איך עושים את זה?" משרד החינוך ירושלים.	אוסף תוצרי למידה. תלקיט מציג תהליכי ומשולב. מטרה נושא וגורם מארגן. מחוון. הערכה ניסוח. כללי הגשת עבודת תלקיט. רפלקציה.	*הגדרת התלקיט *סוגי תלקיטים *הנחיות לכתיבת והערכת עבודת סיכום וחקר לתלקיט *רפלקציה ואופן כתיבתה	הכנה והדרכה לכתיבת תלקיט עבודות ודו"חות
6	ידע הבנה, השוואה, יישום	1.נתניהו ב. עמ' 153-187 2.אמיר מ. עמ' 107-127	מאפיה וטרור. נשק השמדה המוני. סחיטה. יחידות ללוחמה בפשיעה מיוחדת. פגיעה במנהיגים. סנקציות כנגד מדינות תומכות טרור. הקפאת חשבונות. שיתוף פעולה בינלאומי.	*ארגוני טרור ופשע מאורגן *התמודדות עכשווית ועתידיה עם פשיעה וטרור	טרור ופשע

תוכנית לשנה ג'

שעות לימוד	מטרות	מקורות	רעיונות ומושגים עיקריים	נושאי משנה	נושא עיקרי
21					
4	ידע, הבנה	שוהם ושביט 2002 עמ' 27-34	תורת הענישה. זיכוי התנהגות. סנקציות פורמליות ובלתי פורמליות. ענישה במתכוון. הליך משפטי. מעצר ומאסר. הרתעת עבריינים. עקרון התגמול. הפרת האיזון המוסרי. התיאוריה של הזכויות. האמנה החברתית. אסכולת התועלתיות שלילת הצידוק.	*הגדרות פסיכולוגיות וסוציולוגיות לעונש *אפיוני העונש הפלילי *צידוקים פילוסופיים לענישה	פנולוגיה ומושג העונש
2	ידע, הבנה	שוהם ושביט 2002 עמ' 38-45	המצפון הקולקטיבי. סולידריות חברתית. הגישה המרקסיסטית. מודל הקונפליקט. הטלת	*תפקידי הענישה בראי הסוציולוגיה והפילוסופיה	גישות שונות לתפקידי הענישה

			משמעת והשבת צייתנות. המוסר הציבורי. מוסר פוזיטיבי ומוסר ביקורתי.	*ענישה ומוסר	
2	ידע, הבנה	שוהם ושביט עמ' 46-53	ענישה סלקטיבית. זרועות החוק. הסטטיסטיקה הפלילית. סובלנות כלפי סטייה. אהדה כלפי סמכות. שיתוף פעולה עם מבצעי חוק. חסינות ממוסדת. מעצר והודאה בהאשמה. מוצא אתני וחומרת העונש. מעמד סוציאקונומי וחומרת העונש. השפעת התקשורת על חומרת הענישה.	* ענישה זהה לכל? ניתוח וסיבות לדמוגרפיה של הענישה (השפעת גורמי החוק, הציבור והליכי החוק על הסטטיסטיקה הפלילית)	מושג הענישה- את מי מענישים ומדוע?
2	ידע, הבנה	שוהם ושביט 2002 עמ' 79- 83	נורמות וכללים חברתיים. פיקוח חברתי. חברות עם שליט וללא שליט. דיונים פרוטו- משפטיים. עקרון הפיצוי. מנגנון האכיפה. השבת השלום. בגידה. הפרת טאבו. חילול הקודש. נקמת דם. הנקם. שיטת הפריתבור. החוק הרומי. הערכת הנזק. החטא הדתי. בוררות מקומית. ושפיטה ממלכתית.	*הענישה בחברות שבטיות וקדומות *הענישה בעמי העולם המערבי	התפתחות הענישה
2	ידע, הבנה, השוואה ויישום	שוהם ושביט 2002 84-104	הטלת פחד. האדם הרציונאלי. עונש כחומרת העבירה. הרתעה אישית. הרתעת הכלל. מניעת הסמל. עבירות אקספרסיביות. עבירות אינסטרומנטאליות. הרתעת עונש המוות. הרתעת המאסר. הרתעת הקנס. הרתעת הפטור. הרתעה ואיום בעונש.	*הרתעה וענישה *הרתעה אישית וכללית *הרתעה על פי סוגי עבירות	הרתעה
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	שוהם שלמה 1963 עמ' 48- 52	לימוד לקח. אישיות אקסטרורטרית. הפסיכופט. הרתעה וחרדה. הרתעה ונטילת הסיכון. פסימיות ואופטימיות.	*הרתעה ואישיות האדם	השפעות נוספות על מידת ההרתעה

			האדם השקול והאדם האימפולסיבי.		
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	שוהם ושביט 84-104 2002	פסיכוזות ונוירוזות. כפייתיות. פיגור שכלי.	*הרתעה, פיגור והפרעות ממחלות נפש.	
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	שוהם ושביט 84-104 2002	תרבות נטילת הסיכון. תת תרבות עבריינית. גישת חיי הרגע. תסכול תרבותי.	*הרתעה ורק תרבותי	
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	כנ"ל	ענישה חמורה. מאסר ארוך וקצר. גזרי דין לדוגמה עיצוב התנהגות. מהירות התגובה העונשת.	*חומרה, ודאות ומהירות הענישה כגורם מרתיע	
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	כנ"ל	סוציאליזציה וסנקציות חברתיות. יצירת עמדות. הרגלי שמירת החוק.	*הרתעה וחיברות	
2	ידע, הבנה, השוואה ויישום. פתיחות ורגישות חברתית.	1. שוהם ושביט 2002 עמ' 104-116. 2. פרויקט השיקום בכלא חרמון-2016 ערוץ 10	תיקון העברייני. לימוד והכשרת האסירים. הגישה ההומניסטית. האסכולה הקלאסית. האסכולה הפוזיטיביסטית והתאמת העונש לפושע. הפסיכואנליזה והדטרמיניזם. פיקוח התנהגותי. המודל הרפואי. אנמנזה ודיאגנוזה. עבריינות ופתולוגיה. המרכז להסתגלות. המרד באתיקה. דו"ח מרטינסון. טיפול בהתאמה אישית.	*ההיסטוריה של הגישה השיקומית *הפעלת השיטה והערכת התוצאות	תיקון, טיפול ושיקום.
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	שוהם ושביט 2002 עמ' 124-127.	הגנת החברה. הגבלה פיזית. הרחקה באמצעות מאסר. פגיעה חמורה. ניבוי. אורך תקופת ההרחקה.	*מטרות ועקרונות השיטה- יתרונות וחסרונות	מניעה, הגבלה והרחקה
1	ידע, הבנה, השוואה ויישום.	שוהם ושביט 2002 עמ' 130-142.	כופר נפש וכופר רכוש. כופר והשבה. לעג ונידוי. גאולת הדם. נקמה אישית ונקמה חברתית. עקרון מיסוד הדחפים. מידה כנגד מידה. מטען רגשי תגמולי. ההתרכזות בעבירה. תגובה ריגושית שלילית.	*הנקם. *מנקם לתגמול *אפיוני התגמול *ההיסטוריה והפילוסופיה של התגמול *טיעונים בעד ונגד התגמול	נקם והתגמול

			אשמה מוסרית. עקרון ה"טאליו" ה"ציווי הקטגורי". תפיסת הצדק המוחלט, ענישה מכוונת לעבר. דרגת האיסור. הטלת סבל במתכוון. עונשי חובה. הגבלת שיקול הדעת השיפוטית.	*התגמול כיום	
21					
1	ידע, הבנה, השוואה	שוהם ושביט 2002 עמ' 147- 149 156-161	השפלה. מלקות. עונת מוות. דין מלחמה. "הכוח העודף". השוט, הרצועה, המוט והפרגול. כריתת איברים. גרימת כאב וסבל. עמוד הקלון והסד העליון והתחתון. כיסא הטבילה. ה"בראנק". הטלת מום. המשיכה בזפת ונוצות. גזיזת שיער הראש.	*ההיסטוריה של עונשי גוף וקלון *דרכי ענישת הגוף *דרכי ענישת קלון	עונשי גוף וקלון
2	ידע, השוואה, הבנה.	1. שוהם ושביט 2002 עמ' 149- 156 2. ההיסטוריה של עונש המוות- 2008 ערוך ההסטוריה	עקרון הנקם וההרתעה. התליין, החבל, כיתת היורים, השריפה והסקילה. הלינק, הגיליוטינה, ההמתה בגז, הכיסא החשמלי, הזריקה הקטלנית. עקרון הציווי המוחלט. קדושת החיים. אי הפיכות העונש. עקרון התועלת, שאלת ההרתעה ברוטליזציה של הציבור. עשיית הדין בנאצים ועוזריהם. משפט אייכמן. אמנת האו"ם (אמנסטי). יסוד האפליה הגזעית.	*סקירה היסטורית של תולדות עונש המוות. *הסיבות ודרכי ההמתה *הפולמוס סביב עונש המוות *עונש המוות כיום	עונש המוות
1	ידע, הבנה והשוואה.	שוהם ושביט 2002. עמ' 165- 172	עקרון הנידוי. המעמד המופקר. פתרון בעיית המעמדות המסוכנים. ההגליה לצפון אמריקה. ההגליה באוניות. ההגליה לאוסטרליה. "השיטה	*מקור ההגליה וההיסטוריה של העונש *שיטות דרכים ומקומות להגליה	ההגליה

			האירית". אי שוויון ודייקנות. קשיי הגולים. ההגליה למדגסקר ולסיביר. הגליית מחבלים בישראל.	*נימוקים בעד ונגד ההגליה *ההגליה בישראל *ההגליה בעתיד	
4	כך לסיום ועריכת התלקיט-פגישות אישיות לסיכום והערכה				
2	ידע, הבנה והשוואה	שוהם ושבית 2002 עמ' 174-186	עונש סטנדרטי. המאסר כמעצר. אחזקת האנשים. "חוקת בתי הסוהר". מאסר לצורך אכיפה (fine). המגדל, הבור והמרתף. קדחת הכלא. בתי העבודה. בתי התיקון. ג'ון האוארד והרפורמה בבתי הסוהר. הגישה ההומניסטית והמאסר. בית הכפרה. עקרון ה"הדבקה". שיטת פנסילבניה ושיטת אובורן. העבודה במאסר. דו"ח גלדסטון. חברה כלאית. מאסר ופוליטיקה.	*בית הסוהר בימי קדם *בית הסוהר המודרני *בית הסוהר כמוסד לכליאת פושעים *מלחמת השיטות בארה"ב *התפתחות המאסר-הגישה הרוויסיוניסטית	המאסר- היבטים היסטוריים
2	ידע, הבנה והשוואה. פתיחות ורגישות חברתית.	1. שוהם ושבית 2002 עמ' 189-200 2. כלא באר שבע-1991 ערוך 2 3. קטעים ערוכים מחדשות בנושאי המאסר	המאסר כאמצעי טיפול. פרוגרסיביות וליברליזציה. המודל הרפואי ודו"ח מרטינסון. עקרון החינוך מחדש. עקרון המשמורת. נורמות האסירים. פריזוניזציה. ערכי האסירים כגרף U. תת תרבות האסירים. "מכאובי המאסר". מודל היבוא. השחתת הסוהר. עמדות כוח בכלא. מוסד טוטאלי. טקסי קבלה, חילול והשפלה. "המתת האני". תהליך הדיסקולטורציה. מאסר ארוך וקצר. צפיפות ואלימות בבתי הסוהר. שיעורי פשיעה. גורמים דמוגרפים ואבטלה. מאסר ואשפוז.	*המאסר כיום *קהילת האסירים *בית הסוהר כמוסד טוטאלי *גורמים וצפיפות האוכלוסין בבתי סוהר בעולם	המאסר המודרני ובעיותיו

1	ידע, הבנה.	שוהם ושביט 2002 עמ' 200- 207	מדיניות האפס. מדיניות הבניה. אסטרטגיות ההרחקה הסלקטיבית. אסטרטגיות הקטנת האוכלוסייה. אסטרטגיות ההזרמה המבוקרת. ויסות מבוקר של אסירים. רעיון ביטול המאסר. רעיון המורטוריום. שיפור תנאים ורפורמות.	*פתרון לבעיית הצפיפות *פתרון לבעיית נזקי המאסר וחוסר יעילותו	פתרונות לבעיית המאסר
2	ידע, השוואה	דו"ח שב"ס 2003 עמ' 214- .225 שוהם ושביט .2002	בית הסוהר המרכזי הראשון. מבני המשטרה הבריטית. ניהול המשטרה. כלא נשים. מחלקות מיוחדות. המרד בכלא שטה. המעבר לנציבות בתי הסוהר. אסירים ביטחוניים. שיטת עבודת השיקום. שיטת עבודות החוץ. דו"ח ועדת קנת. בעיית הסמים. בעיית הצפיפות. הניידות בראשות השירות. הכלא כמוסד מחנך. תוכנית נקי מסמים. שיקום כערך מרכזי. הצורך בקביעת מדיניות.	*ההיסטוריה של המאסר בישראל *בתי הסוהר בישראל כיום *הישגים ובעיות במערכת בתי הסוהר בישראל	מאסר בישראל
2	ידע, הבנה, השוואה ויישרום. פתיחות ורגישות חברתית.	דו"ח שב"ס 2004	המאסר בישראל(שיעורי כיתה במקרה של ביטול הסיור):* בתי הכלא בישראל.(שמות מקומות ופיזור גיאוגרפי) *מצבת האסירים בבתי הכלא בישראל(פילוח אוכלוסיית האסירים) *מאפיינים ובעיות מיוחדות של אסירים בישראל(אסירים ביטחוניים. עובדים זרים ומהגרים. התנגשות תרבויות). *שיטות טיפול ושיקום בבתי הכלא בישראל(כליאה וגמילה). עבודה במפעלים. טיפול נפשי בעת מאסר. מאסר ולימודים)	*אישורים ונהלים *דרכי הופעה והתנהגות *תוכנית ביקור *דגשים לבדיקה, בחינה והתמודדות *הדרכה לכתיבת דו"ח סיור	הכנה והדרכה לביקור בבתי הכלא לנוער והכנת דו"ח סיור(במקרה של ביטול הסיור תקיימו שיעורים על המאסר בישראל)

2	ידע, הבנה והשוואה	שוהם ושביט 2002 עמ' 227- 231	חלופה לעונש. הגדרת העונש מראש. הפרת התנאי. הארכת התנאי. אלמנט ההרתעה. חלופה למאסר קצר וההשפעה על עבריינים אינסטרומנטאליים. הגבלת החופש. אי ניתוק מעבודה וסביבה. מרכז ההתייצבות. שלילת חופש חלקית. מעצר למחצה. מאסר לילה.	*מאסר על תנאי *מאסר סרוגי *מאסר סוף שבוע *מאסר תקופתי	סוגים שונים של מאסרים
2	ידע, הבנה והשוואה.	שוהם ושביט 2002 עמ' 232- 238	האגרה לשליט. פיצויים. מידת השימוש בקנס. קנס ורצידיביזם. הסירוב וחוסר היכולת לשלם. גובה הקנס. קנס והמצב הכלכלי. "שבועת האביון". קביעת מספר ימי הקנס. ההוצאה לפועל.	*מקור הקנס ומידת השימוש בו *מידת ההרתעה בקנס *מאסר בעקבות אי תשלום הקנס *שיטת הקנס היומי	הקנס
2	ידע, הבנה, השוואה	שוהם ושביט 2002 עמ' 245- .270	ה- PROBATION של ג'ון אוגאסטוס. מבחן בהתנדבות. מינוי קציני מבחן מקצועיים. המבחן כיעוץ וסיוע. הגבלות גיל המבחן. המבחן כתוספת למאסר על תנאי. שירות המבחן. חובת התסקיר. התסקיר ככלי אבחון ומיון. המבחן כשיטת התערבות. המבחן כאמצעי חינוכי. צו המבחן. מידת השימוש במבחן. מתודת העבודה הפרטנית. שיטת ה"כאן ועכשיו". אלמנט הסיוע והסמכות. גורם התיווך וההשתדלות. אלמנט הפיקוח וההשגחה. מבחן הלם. יעילות המבחן והסובסידיה למבחן. רצידיביזם כמדד להצלחה.	*תולדות שיטות המבחן *המבחן בישראל *עקרונות המבחן *המבחן כשיטת טיפול *יעילות המבחן *עבודת קצין המבחן	שיטת המבחן

2	ידע, הבנה, השוואה	שוהם ושביט עמ' 280-286	וועדת ווטון. עבודה ללא שכר. היבט הפיזיו. שרות המבחן. יעילות השירות. בעיית החלופה למאסר. הייעוד הסלקטיבי. צו עבודה. ה"אופציה הזולה". ועדת כהן. רעיון הטבת הנזק. עבודות המשק והעבודה הציבורית. הקטנת צפיפות בתי הסוהר.	*תולדות ועקרונות העבודות לשרות הציבור *יתרונות וחסרונות *השימוש בשיטה במדינות שונות *עבודות השירות בישראל	עבודות שירות לתועלת הציבור
8					
2	ידע, הבנה, השוואה. פתיחות ורגישות חברתית.	שוהם ושביט 2002 עמ' 286- 295	גישת הקפטן מקונוקי (השיטה האירית). שיטת השחרור המותנה (הפארול). שיטות המאסר הגמישות. פעילות מתנדבת. עקרון המעקב והטיפול. האגודה לשיקום האסיר. ועדות השחרורים. תוכניות שיקום לאסירים. קורסי הכנה והכשרה. הוסטלים וסידורי מגורים ושהייה. הטיפול בנשים וילדי האסירים.	*תולדות גישת שיקום האסירים *שיקום אסירים בארה"ב ובריטניה *שיקום אסירים בישראל	שיקום אסירים
2	ידע, הבנה, השוואה	שוהם ושביט 2002 עמ' 295- 299	ענישה וסטיגמה. סטיגמה פלילית ובעיות שיקום. חוקי התיישנות. הגבלת הרישום הפלילי. הגבלת המרשם. הגבלת המסירה. מחיקת הרישום הפלילי. לגליזציה של סמים. לגליזציה של זנות. לגליזציה של עבירות ללא קורבן.	*עקרונות גישת הגבלת הרישום הפלילי ומחיקתו. *תוצאת פעולות הנחשבות עבירות מסדר הדין הפלילי	מחיקת הרישום הפלילי והפטור (דה קרימינליזציה)
2	ידע, הבנה	שוהם ושביט 2002 עמ' 298- 300	הפיצוי כחלק מהעונש. הפיצוי כצדק חברתי. פיצוי הקורבן. הפיצוי והגורם הכלכלי. פיצוי וחינוך העברייני. פיצוי וטיפול נפשי.	*הפילוסופיה של הפיצוי כאמצעי תקון. *השימוש בפיצוי והשבה ככלי תקון	ההשבה והפיצוי כאמצעי תקון

2	ידע, הבנה. רגישות חברתית.	זלבה 1998 162-184	גיל הקטין. שופט נוער. מעון נעול. מעצר ומאסר קטין. טיפול עוקב. מעמד ההורה.	* חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול	טיפול הייחודי בני נוער
6	מוסדות האכיפה והחוק				
2	ידע, הבנה	זלבה 1998 עמ' 9-42 45-61 85-128 אלירם 1996 עמ' 12-19 40-61 97-217 220-223 225-276 283-290 הסרט משטרת ישראל- תפקידים ומטרות	עקרונות הלורד פיל. המשטרה והמשטר. העיכוב, המעצר והחיפוש. משטרה דו תכליתית. לוחמה בפשע. מניעת פשיעה. שמירת שלום הציבור. אכיפת החוק. שיטור קהילתי. שיטור מסורתי. שיטור אכיפתי. זכויות האזרח. חופש המחאה וההפגנה. שיקול דעת. סטיות שוטרים. תרבות המשטרה. הקמת המשטרה. השוטר העברי. פקודת המשטרה. אתגרי המשטרה. ביטחון הפנים.	*תולדות המשטרה המודרנית *סמכויות המשטרה ותפקידיה העיקריים *שיטות שיטור *קשיי המשטרה במדינות דמוקרטיות *אתיקה משטרתית *המשטרה בישראל	משטרה ושיטור
2	ידע, הבנה	אנגלרד 1992 73-82 15-24 91-139 יובל 168-189 1992	משפט מנדטורי. הפרדת רשויות. הרארכיה משפטית. הליך שיפוטי. ספר החוקים. תקדים. חבר מושבעים. בג"צ.	*הרשות השופטת- סמכויותיה ותפקידיה *צורות סוגי ודרכי שיפוט *סדר הדין הפלילי	בית המשפט
2	יישום	אנגלרד 1992 יובל 1992 אתר משרד המשפטים.	בתי המשפט בישראל(במקרה של בטול הסיור) *בתי המשפט בישראל-סוגים ומאפיינים.(שלום, מחוזי ועליון. בג"צ. סמכויות וגישות שיפוטיות) *שיטת השיפוט בישראל.(השיטה המנדטורית. הרכבים שיפוטיים. שיפוט אקטיבי.) *ביקורת, בעיות והצעות לעתיד(שימוש בטכנולוגיות	*נהלים לסיור *כללי הופעה והתנהגות *תוכנית ביקור *דגשים לבדיקה, בחינה והתבוננות *הדרכה לכתובת דו"ח סיור	כנה והדרכה לסיור בבית המשפט וכתיבת דו"ח סיור(במקרה של ביטול הביקור תקיימו שיעורים על בתי המשפט בישראל בכיתה)

			גילוי אמת אובייקטיביות שיפוטית. הגבלת סמכויות השופטים. התנגשות רשויות)	
--	--	--	--	--

ביבליוגרפית חובה לתלמיד התוכנית

1. שוהם, רהב ואדד (2004), קרימינולוגיה. הוצאת שוקן.
2. שוהם ושביט (2002), עבירות ועונשים. הוצאת עם עובד.

ספרות ומקורות עזר נוספים מומלצים לעיון ועבודה

1. לרט, הלר ונווה (1993). היחיד והסדר החברתי. הוצאת עם עובד.
2. אלירם (1996), משטרה וחברה. הוצאת מולטיפרס.
3. זלבה (1998), משטרה- אסופת מאמרים. הוצאת משטרת ישראל.
4. נתניהו (1987), הטרור- אוסף מאמרים. ספרית מעריב.
5. סטייה חברתית. הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, יחידות 1-5.

6. אדד (1989), העבריינין בהתהוותו. הוצאת אור עם.
7. הוד א'. (2002), פשיעת נשים. מראות המשטרה, כרך 180.
8. טייכמן (1991), לחיות בעולם אחר. הוצאת רמות.
9. כספי (1996), סמים מסוכנים. הוצאת תמר.
10. דוידוף א'. (2003), פשע מאורגן בארץ ובעולם. אתר PLANET
11. פשע מאורגן (2003). משרד המשפטים, אתר משרד המשפטים.
12. יובל (1992). עקרונות המשטר. הוצאת עם עובד.
13. אנגלרד (1992). מבוא לתורת המשפט. הוצאת יהלום.
13. איך עושים את זה? (2004). משרד החינוך. ירושלים.
14. גור ע. (2002) - האישה העבריינית. מגזין חכמת נשים

סרטים דוקומנטריים וקטעי וידאו שיוקרנו כחלק מהתוכנית

1. מוחות מסוכנים- גישות ביולוגיות לאליומות- ערוץ 8.
2. ההיסטוריה הליסינגפור של עונש המוות- ערוץ ההיסטוריה.
3. משטרת ישראל- תפקידים ומטרות- הפקת משטרת ישראל.
4. שמור על העתיד- בעיית הסמים- הפקת משטרת ישראל.
5. 100 שנות טרור- הפקת ערוץ 8 וערוץ ההיסטוריה.
6. קטעים ערוכים מחדשות בנושא המאסר-2017
7. כלא באר שבע-1991-ערוץ 2
8. מחקר דונידין-2015-ערוץ הבריאות
9. עובדה-ערוץ 2-2005-יצחק אברג'ל משפחה עבריינית
10. קטעים ערוכים-סטיות ועבירות
11. בין כרכור לסינגפור-2002-חיים הכט-ערוץ 2
12. קטעים ערוכים מסוגיית הלגליזציה של סמי קנביס-2017
13. יומן נעורים-1995-ג'ים קארול
14. הסנדק-קטעים ערוכים מחלקים 1 ו-2-קופולה 1971
15. היו זמנים באמריקה-1984-לאונה
16. קטעים ערוכים מחדשות על הפיגוע במגדלי התאומים-2001
17. קטעים ערוכים מחדשות על הפיגועים בישראל-2003
18. פרויקט השיקום בכלא חרמון-2015-ערוץ 10
19. מעילה-2021-סיפורה של אתי אלון-יט

